

relations, to get social experience, to model their behavior. It is determined that there are five types of newspapers and magazines for children: cognitive, entertainment, educational, literary, scientific. The most important publishers achievement are attempts to differentiate magazines according to the readers age, to establish universal publication, that would content both piece of fiction and educational materials. It is found that the basic functions of periodicals for children are: educational, artistic and aesthetic, informational, cognitive, cultural, tutorial, entertainment. Newspapers and magazines for children and youth form the inner world of the child. It the press for children and youth are realized main lines of education: civil, intellectual, moral, labor, economic, aesthetic, physical, gender, environmental, legal.

Key words: periodical press for children and youth, mass media, universal publication, types of newspapers and magazines for children, the basic functions of periodicals for children, education directions.

Стаття надішла до редакції 17.05.2016

С. Б. Бричок

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА У РОБОТІ КУРАТОРА СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ

Анотація. У статті розкрито роль куратора у становленні особистості студента, визначено основні напрями виховної роботи куратора на кожному році навчання, схарактеризовано особливості студентського віку, подано орієнтовну програму вивчення особистості студента, визначено задачі психолого-педагогічної діагностики в роботі куратора.

Ключові слова: куратор, студент, професійне самовизначення, індивідуальні особистісні характеристики, корекційна робота, тренінгова робота, студентський вік.

Постановка проблеми. Актуальним завданням вищих навчальних закладів є завдання розвитку конкурентоздатності майбутніх спеціалістів, яка б відповідала зростаючим потребам ринку праці до якості трудових ресурсів, на основі інтеграції науки і освіти.

Основною метою є психолого-педагогічний супровід особистості студента в процесі освіти, формування у студента психологічної готовності до професійного самовизначення, що включає особистісний, соціальний і професійний розвиток.

Сьогодні, поряд із процесом навчання, значну роль у реалізації цього завдання набуває процес виховання, оскільки ми повинні підготувати не тільки грамотного спеціаліста, але й особистість, яка прагне до розвитку і самовдосконалення.

Викладачі, які реалізують виховну роботу в умовах ВНЗ, повинні знати, що одне із найважчих завдань – це забезпечення соціалізації

студентів, створення позитивного морально-психологічного клімату в колективі та умов для прояву активної життєвої позиції, ініціативи, самостійності, формування навичок здорового способу життя.

Серед багатьох аспектів урахування індивідуальних особливостей в організації навчального процесу один набуває головного значення – це індивідуалізація змісту освіти відповідно до можливостей людини. Тільки при розв'язанні зазначеної проблеми ми можемо створити умови для реалізації у навчальному процесі потенційних можливостей кожного та запобігти трагічним ситуаціям фрустрації, що калічать особистість, породжують зневіру у власних силах та вороже ставлення до світу.

В умовах сучасного ВНЗ побудова правильної конфігурації виховного впливу на студентський колектив можлива лише за умови повного та ясного уявлення про психологічний стан групи, яке знаходить відображення в таких показниках, як мікроклімат, рівень вихованості, пізнавальний та творчий потенціал та ін.

Ця обставина зумовлює потребу у вивченні індивідуальних особистісних характеристик кожного окремо взятого студента, що повинні слугувати основою для побудови ефективної системи виховної роботи зі студентським колективом.

Аналіз останніх досліджень з проблем. Наявна проблема не могла залишити байдужими науковців. Вивчення та аналіз наукових досліджень свідчить, що теоретико-методологічні засади навчальної роботи зі студентською молоддю у ВНЗ розкрито у працях І. Беха, Н. Гузія, А. Деркача, І. Ісаєва, А. Мудрика, Г. Троцько. Проблема ролі та місця куратора, його організаційно-виховної діяльності в академічній групі певною мірою висвітлено в працях І. Васильєва, С. Вітвицької, С. Гури, О. Дубасенюк, Б. Кабарухіна, С. Романової, І. Соколової та ін. Певні аспекти проблеми виховної діяльності у ВНЗ знайшли відображення в дисертаційних дослідженнях О. Безпалько, О. Виговської, О. Гданської, В. Дзюби, Л. Лисенко, Г. Ржевської та ін.

Проблему досліджень ролі та місця куратора, його діяльність в академічній групі та функціонування інституту кураторства досліджено в працях вітчизняних і російських науковців В. Алфімова, Р. Абдулова, В. Базилевича, Е. Бердникової, О. Винославської, О. Гури, Б. Карабухіна, І. Калачева, О. Клименко, С. Романової.

Питання діяльності наставника студентської групи відображені у дослідженнях вчених: Т. Н. Кухтевич (роль куратора в навчанні і вихованні студентів), Т. М. Куриленко (наукові основи роботи куратора академічної групи), О. В. Соколовська (педагогічна діяльність наставника академічної групи першого курсу як фактор її підготовки до самоврядування), Н. Г. Ничкало (наставництво в системі професійно-технічної освіти), О. Л. Кірдан (становлення класного керівництва в навчальних закладах України середини XIX – початку XX століття), І. В. Волкова (студентська група – центр ідейно-виховної роботи в вищому навчальному закладі), В. Д. Базилевич (організація, зміст, форми та методи виховної роботи серед студентів колективами кафедр вищого навчального закладу освіти),

М. Ю. Красовицький (проблеми морального виховання учнів у теорії і практиці вітчизняної та американської педагогіки), П. Г. Лузан (педагогічні умови формування колективу студентської групи), Л. М. Жалдак (гуртування студентської групи), В. І. Рябченко (нормативно-методичні матеріали наставника студентської групи) та інші дослідники.

Незважаючи на науково-практичну розробленість проблеми, існують суперечності між вимогами, висунутими кураторові, та реальним змістовим полем його обов'язків у вищій школі; між можливостями виховного процесу і недостатньою підготовкою куратора до формування високого рівня розвитку особистості майбутнього фахівця.

У контексті зазначеного **метою** цієї статті є аналіз психолого-педагогічної діагностики в роботі куратора студентської групи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед тим, як заглибитись у проблему, зупинимось на визначеннях основних термінів. Куратор (від латинського – піклуватись) – це опікун; особа, якій доручено загальний нагляд за якоюсь роботою; професор, який керує науковою підготовкою прикріплених до нього аспірантів. Наставник – той, хто дає поради, навчає, порадник, учитель; досвідчений працівник, який тримає шефство над молодими робітниками. Наставництво – це діяльність, що полягає в наданні допомоги порадами, навчанням. Наставник студентської групи вищого навчального закладу – «це педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом студентів групи, окремими студентами, їх батьками, організацію і проведення позааудиторної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання й виховання, самореалізації та розвитку вихованців, їх соціального захисту» [3].

Інститут кураторів – це управлінська ланка, яка взаємодіє з іншими у системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи. Саме куратори можуть стати ефективними посередниками між суб'єктами освітнього – виховного процесу. Куратор (тьютор, наставник) студентської академічної групи – це наставник і організатор, вихователь і консультант для студентів групи. Він повинен спрямовувати виховну роботу групи, розвивати у студентів активність, самостійність, ініціативу, почуття відповідальності та зацікавленості в навчанні. Куратор постійно знаходиться в діловому спілкуванні зі студентами групи, добре знає кожного з них, що надає йому можливість впливати як на колектив групи в цілому, так і на кожного окремого студента [8, с. 254].

Наставник групи – це особлива фігура у системі навчально-виховної роботи. Від його вмінь, життєвої позиції, добросовісності залежить успіх роботи. Тому наставників призначає керівник навчального закладу з найбільш підготовлених, досвідчених викладачів, які майстерно володіють засобами впливу на студентів. Метою виховної роботи наставника є створення колективу в групі, а результатом його діяльності – набуття молодою людиною соціального досвіду поведінки, формування національної самосвідомості, ціннісних орієнтацій і розвиток

індивідуальних якостей особистості. Діяльність наставника студентської групи має високу соціальну значущість і займає одне з центральних місць у державотворенні, формуванні національної свідомості і духовної культури українського суспільства. Робота наставника вищого навчального закладу являє собою свідому, доцільну діяльність щодо навчання, виховання і розвитку студентів. Вона є двобічною – спеціальною та соціально-виховною. Наставник, як правило, працює з конкретною студентською групою упродовж чотирьох (п'яти) років.

Куратор вищого навчального закладу виконує такі функції: організаторську (керівник, провідник у лабіринті знань, умінь, навичок); інформаційну (носієй найновішої інформації); трансформаційну (перетворення суспільно значущого змісту знань в акт індивідуального пізнання); орієнтовно-регулятивну (структура знань педагога визначає структуру знань студента); мобілізуючу (переведення об'єкта виховання у суб'єкт, самовиховання, саморуку, самоутвердження) [8].

Ряд дослідників розробили напрями виховної діяльності наставника студентської групи [2]. Так, Т. М. Куриленко виділяє такі основні напрями виховної роботи наставника залежно від курсу, на якому навчаються студенти. На 1 курсі наставник бере участь у створенні колективу групи, у становленні системи студентського самоврядування, допомагає першокурсникам адаптуватись до нових умов навчання у вищому навчальному закладі. Щоб максимально сприяти розвитку особистості студента, необхідно його добре знати: де він живе, склад сім'ї, її культурний рівень, матеріальний стан, професію батьків, характер взаємин в сім'ї, режим дня, дозвілля студента, участь у домашній праці; з ким спілкується, які найбільш важливі події в житті, стан здоров'я; загальний розвиток (культура мови, кругозір, інтереси та ін.), ставлення до навчання, фізичної праці; здібності, моральні, вольові якості, особливості темпераменту та ін. Особливо важливо вивчати провідні мотиви діяльності, моральні цінності та орієнтації, ставлення до самого себе, положення студента в мікрогрупі, колективі. На 2 курсі наставник продовжує гуртувати групу, допомагає кожному студенту включитись у процес самоосвіти і самовиховання. Завданнями наставника 3 курсу є виховання у студентів професійно значущих якостей особистості, включення всіх студентів у різноманітні види професійної діяльності. На випускному курсі наставник визначає рівень розвитку професійно значимих якостей особистості та допомагає студентам під час практики адаптуватися до умов майбутньої діяльності.

У більшості випадків саме студентський період стає визначальним у житті людини, оскільки на цьому етапі життя особистість зазнає значних змін у власному розвитку та становленні як цілісної, свідомої, зрілої людини – повноцінного члена суспільства, громадянина своєї держави. Саме тому актуальним стає питання вивчення особистості студента викладачем вищої школи з метою оптимізації процесу становлення цілісної, гармонійної особистості, ефективного входження та функціонування її у системі суспільних відносин.

Студентський вік (17–23 роки) охоплює і юнацький період, і частину дорослого етапу розвитку і становлення людини. Студент (той, хто навчається, старанно працює, оволодіває знаннями) як людина певного віку і як особистість характеризується з трьох сторін: з психологічної, яка являє собою єдність психологічних процесів, станів та властивостей особистості (спрямованість, темперамент, характер, здібності); з біологічної (тип вищої нервової діяльності, будова аналізаторів, безумовні рефлекси і т. д.), яка визначається спадковістю та вродженими задатками, однак певною мірою змінюється під впливом умов життя; з соціальної, у якій втілюються суспільні відносини, якості (належність студента до певної соціальної групи, національності тощо) [2].

Орієнтовна програма вивчення студента:

1. Загальні відомості про студента:
 - назва навчального закладу і дата закінчення;
 - сімейний стан;
 - де і ким працюють батьки;
 - стан здоров'я студента.
2. Загальний рівень розвитку студента:
 - фізичний та інтелектуальний розвиток;
 - ставлення до навчання, успішність студента;
 - ставлення до фізичної праці;
 - рівень дисципліни;
 - інтереси і нахили.
3. Громадська діяльність студента:
 - участь у громадському житті школи, характер виконання громадської діяльності;
 - місце студента в колективі групи.
4. Основні риси особистості студента:
 - моральні якості;
 - вольові риси характеру;
 - особливості темпераменту студента та його психічних процесів.

При цьому одним із головних принципів, яким повинен керуватися куратор студентської групи в роботі зі студентами, є принцип «Не нашкодь».

По можливості кожен студент повинен почувати себе повноцінним членом студентського колективу. Тому здійснювати контроль і сприяти у справах студенту варто ненав'язливо і непомітно, не варто акцентувати увагу на соціальному статусі деяких студентів.

У процесі вивчення соціального статусу студентів у групі виявляються інтереси і потреби, труднощі і проблеми, конфліктні ситуації, відхилення в поведінці. Тому в методичному багажі куратора значне місце займають діагностичні методики: тести, опитувальники, анкети та ін. До них відносяться методика визначення самооцінки (Дембо-Рубінштейн), тест на соціометрію (Дж. Морено), методика вивчення мотивації навчання у ВНЗ Т. Ільїної, методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів, методика «Вивчення мотивів

навчальної діяльності студентів» А. Реана, В. Якуніна тощо. Основна задача діагностики – дати інформацію про індивідуально-психологічні особливості студентів, яка була б корисною і їм самим, і тим, хто з ними працює, – викладачам, батькам, працівникам деканату. Тобто дати відповідь на запитання, виявити причину, становлення негативного соціального статусу, але при цьому діагностика причин – не самоціль для куратора, вона завжди підкоряється головній причині – розробці рекомендацій щодо подолання труднощів. Д. Б. Ельконін підкреслював: «Необхідна спеціальна діагностика, яка спрямована не на відбір учасників, а на контроль за ходом їх психологічного розвитку з метою корекції відхилень, що з'являються... Контроль за процесом розвитку має бути особливо ретельним, щоб виправлення можливих відхилень у розвитку починалось як можна раніше» [2, с. 276]. Виходячи із спостережень за студентами, бесід із викладачами, із результатів діагностики, можна спланувати корекційну роботу зі студентами, що мають низький соціальний статус. Корекційна спрямованість роботи куратора – одне із найбільш складних завдань. Вона потребує спеціальної підготовки спеціаліста-практика. У корекційній роботі з групою стосовно оптимізації соціального статусу студентів ідеально підходить тренінгова робота.

Зміст роботи куратора відповідно до кваліфікаційної характеристики визначається її педагогічною спрямованістю. Це означає, що вся його професійна діяльність, по суті, являє собою комплекс заходів із виховання, освіти, розвитку і соціального захисту особистості студента у вищому навчальному закладі.

Таким чином, в умовах ВНЗ куратор здійснює роботу зі зміни негативного соціального статусу студента в групі у руслі діагностичної, тренінгової, просвітницької, профілактичної і консультативної роботи. Така робота передбачає вивчення психолого-педагогічних особливостей студента та його мікросередовища, умов життя, виявлення інтересів і потреб, труднощів і проблем, надання соціальної допомоги і підтримки студентам, реалізації прав і свобод студентів, створення комфортної і безпечної обстановки, забезпечення охорони їх життя і здоров'я. При цьому робота зі студентами з негативним соціальним статусом повинна вестися у рамках вузівської системи соціально-педагогічної допомоги студентам і батькам, тому що куратор один не зможе зробити того, що можна зробити спільно з батьками, психологом, деканатом та всім викладацьким колективом.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Володіння знаннями стосовно психологічних особливостей особистості студента – здібностей, загального інтелектуального розвитку, інтересів, мотивів, рис характеру, темпераменту, працездатності, самосвідомості тощо – дає змогу знаходити реальні можливості їх врахування в умовах сучасного масового навчання у вищій школі.

У теперішній час існують проблеми в роботі куратора як суб'єктивні, так і об'єктивні. Але, в будь-якому випадку, вони можуть бути

вирішені. Керівництво ВНЗ та управління соціальною та позанавчальною роботою мають підтримувати роботу кураторів. Але без внутрішньої енергії самих кураторів, без їх прагнення до діяльності, наполегливості не обійтися. Часто результати роботи кураторів не відразу відчутні і помітні. Це робота і вкладення «у майбутнє» наших студентів, що знайде відображення через деякий час у їх успішному особистісному і професійному становленні.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Методичні рекомендації куратору академічної групи з виховної роботи серед студентів педуніверситету / О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомирський держ. пед. університет, 2000. – 87 с.
2. Калягин В. А. Логопсихология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Калягин, Т. С. Овчинникова. – М. : Академия, 2006. – 320 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
4. Куриленко Т. М. Научные основы работы куратора академической группы / Т. М. Куриленко. – Минск : Высшая школа, 1982. – 111 с.
5. Нормативно-методичні матеріали з виховної роботи / Укл. В. І. Рябченко. – К. : Видавничий центр НАУ, 2001. – 220 с.
6. Маценко Л. М. Методичні рекомендації наставникам студентських груп щодо виховання здорового способу життя / Л. М. Маценко, Р. В. Сопівник. – К. : ДАКККіМ, 2009. – 40 с.
7. Огородник С. І., Орлов С. В. Основные направления работы куратора по оптимизации социального статуса первокурсников в группе / С. И. Огородник, С. В. Орлов. // Молодой ученый. – 2015. – № 14. – С. 505–508.
8. Осипова Т. Ю. Виховна робота зі студентською молоддю: навч. посіб. / Т. Ю. Осипова, І. О. Бартенева, О. О. Біла; за заг. ред. Т. Ю. Осипової. – Одеса : Фенікс, 2006. – 228 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Dubasenyuk O. A. Metodichni rekomendatsiyi kuratoru akademichnoyi hrupy z vykhovnoyi roboty sered studentiv peduniversytetu [Methodical recommendations for the curator of the academic group for educational work among the students of pedagogical University] / O. A. Dubasenyuk. — Zhytomyr : Zhytomyrs'kyu derzh. ped. universytet, 2000. — 87 s. (in Ukrainian)
2. Kaljagin V. A. Logopsihologija: ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij [Logopsychology: a textbook for students of higher educational institutions] / V. A. Kaljagin, T. S. Ovchinnikova. — M.: Akademija, 2006. — 320 s. (in Russian)
3. Kuzminskyy A. I. Pedagogika vyshchoyi shkoly: navchalnyy posibnyk [Pedagogy of higher school : textbok] / A. I. Kuzminskyy. – K.: Znannia, 2005.- 486 s. (in Ukrainian)

4. Kurilenko T.M. Nauchnye osnovy raboty kuratora akademicheskoy gruppy [The scientific basis of the work of the curator of the academic group] / T.M. Kurilenko. – Minsk : Vysshaja shkola. – 1982. – 111 s. (in Russian)
5. Normatyvno-metodychni materialy z vykhovnoyi roboty [Normative-methodical materials for educational work] / Ukl. V. I. Riabchenko. – K. : Vydavnychyj tsentr NAU, 2001. – 220 s. (in Ukrainian)
6. Matsenko L. M., Sopivnyk R. V. Metodichni rekomendatsiyi nastavnykam studentskykh hrup shchodo vykhovannia zdorovoho sposobu zhyttia [Methodical recommendations for the mentors of student groups on education of a healthy lifestyle] / L. M. Matsenko. – K. : DAKKKiM, 2009. – 40 s. (in Ukrainian)
7. Ogorodnik S. I., Orlov S. V. Osnovnye napravlenija raboty kuratora po optimizacii social'nogo statusa pervokursnikov v gruppe [The main directions of work of the curator in the optimization of social status of the first-year students in the group] // Molodoj uchenyj. – 2015. – №14. – S. 505-508. (in Russian)
8. Osypova T. Yu. Vykhovna robota zi studentskoju moloddu: navch. posib. [Educational work with students: textbook] / T. Yu. Osypova, I. O. Bartenyeva, O. O. Bila; za zah. red. T. Yu. Osypovoyi – Odesa: Feniks, 2006. – 228 s. (in Ukrainian)

Аннотация. В статье раскрыта роль куратора в становлении личности студента, определены основные направления воспитательной работы куратора на каждом курсе вуза, дана характеристика особенностей студенческого возраста, определены задачи психолого-педагогической диагностики в работе наставника студенческой группы.

Ключевые слова: куратор, функции куратора, профессиональное самоопределение, индивидуальные личностные характеристики, коррекционная работа, тренинговая работа, студенческий возраст.

Abstract. The article reveals the role of the curator in the development of the individuality of a student and the main directions of the educational process of curator for each year of study; the features of student's age is characterized because it is determined as a significant factor in the student's life; taking into consideration the fact that during the student's period the life of any student undergoes significant changes in their own development and growth as a holistic, conscious, mature man – a full-fledged member of society, citizen of the state; indicative program of study of the student's personality is presented; the tasks of psychological-pedagogical diagnostics in curatorial work are defined; the need to study the individual personal characteristics of each student which should serve as a basis for building an effective system of educational work with the student team is grounded.

Key words: curator, student, professional identity, individual personality characteristics, remedial work, training work, the student's age.